

Keď práca nestačí:
***pracujúca chudoba na
Slovensku a v medzinárodnom
kontexte***

Matúš Bútora



Kontext pracujúcej chudoby

Miera rizika príjmovej chudoby pracujúcich (EU-SILC):

Podiel pracujúcich osôb žijúcich v domácnostiach, ktorých ekvivalentný disponibilný príjem je pod 60 % národného mediánu po sociálnych transferoch

Cieľ analýzy:

Príjmová chudoba pracujúcich (pracujúca chudoba)

Analyzovať ukazovatele
Identifikovať ohrozené skupiny
Určiť faktory
Zhodnotiť vývoj a trendy v čase
Porovnať Slovensko s postsocialistickými členskými štátmi EÚ

Metodologický rámec

Hlavný objekt analýzy:	Slovensko: vývoj ukazovateľov (2009–2023)
Zdroje dát (Eurostat):	EU-SILC / LFS / SES
Kľúčové roky:	• 2019 (pred pandémiou) • 2021 (počas pandémie) • 2023 (po pandémii)
Porovnanie krajín:	11 postsocialistických štátov EÚ (V4, pobaltské krajiny + Chorvátsko, Bulharsko, Rumunsko, Slovinsko)
Metodické spracovanie:	T-1 (rok odkazuje k referenčnému roku)

Kontext pracujúcej chudoby

- ukazovatele spojené s príjmovou chudobou pracujúcich -

Analytický Kontext	Oblasť	Ukazovatele/dimenzie
Pracovná integrácia a charakter práce	<i>Miera zamestnanosti</i>	Celkovo
		Skrátený úväzok / Plný úväzok
		Doba určitá / neurčitá
		Zamestnanec / SZČO
Príjmový výsledok a jeho distribučná pozícia	<i>Miera rizika príjmovej chudoby</i>	Celkovo
	<i>Hĺbka chudoby</i>	Celkovo
	<i>Podiel osôb s nízkymi mzdami</i>	Celkovo
		Podľa vzdelania
		Podľa ekonomickej aktivity
Materiálne a sociálne životné podmienky	<i>Subjektívna chudoba</i>	Podľa sektoru hospodárstva
		Celkovo
		Podľa zamestnania
	<i>Materiálna a sociálna deprivácia</i>	Podľa vzdelania
		Celkovo
	<i>Závažná materiálna a sociálna deprivácia</i>	Podľa ekonomickej aktivity (zamestnanci / SZČO)
		Celkovo

Riziko príjmovej chudoby pracujúcich (in work at risk of poverty rate)

Podiel pracujúcich osôb žijúcich v domácnostiach, ktorých ekvivalentný disponibilný príjem je pod 60 % národného mediánu (po sociálnych transferoch)

Rozhoduje:	celkový príjem a zloženie domácnosti, nie len mzda jednotlivca
Rizikové skupiny:	jednorodičovské domácnosti, viacpočetné rodiny, skrátené úväzky, mladí pracujúci

Kto je ohrozený príjmovou chudobou?

V roku 2021 bolo rizikom príjmovej chudoby ohrozených 7,2 % pracujúcich (≈ 192 tis.)

Prah (60 % mediánu, 2021):	441 € / mes. (Jednočlenná domácnosť)	926 € / mes. (2 dospelý s 2 deťmi)
Ohrozený (príklad)*:	400 € / mes. (Jednočlenná domácnosť)	850 € / mes. (2 dospelý s 2 deťmi)

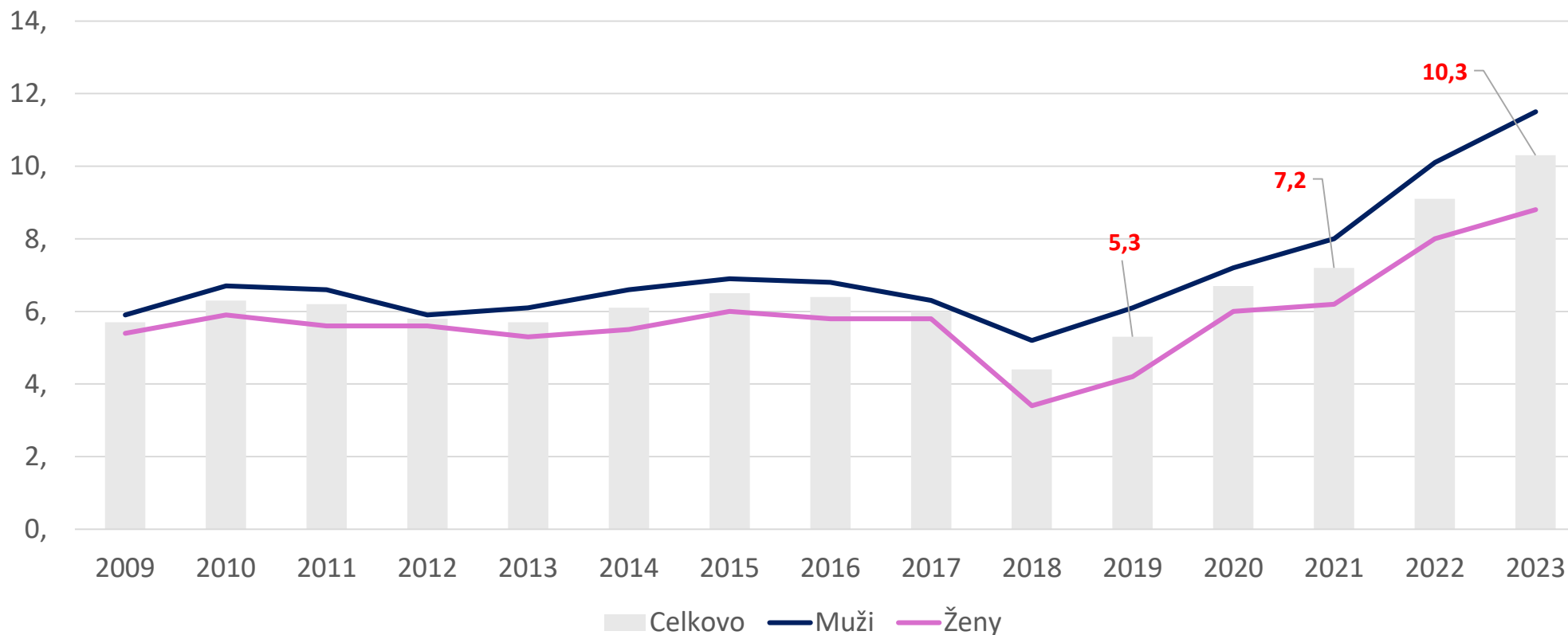
Výsledky EU SILC 2022		
Rok 2021 (referenčný)	Celková populácia (18-64 rokov)	Pracujúci (18-64 rokov)
Podiel (%)	12,7 %	7,2 %
Počet (tis.)	≈ 435 tis.	≈ 192 tis.

Zdroj: Eurostat (ilc_li02, ilc_iw01)

**ekvivalentný disponibilný príjem*

Príjmová chudoba pracujúcich v SR od roku 2018 rastie, v roku 2023 bolo ohrozených 10,3 % pracujúcich

Graf 1: Miera príjmovej chudoby pracujúcich v období 2009 - 2023 v SR (vek. skupina 18-64 rokov)



Zdroj: Eurostat (ilc_iw01)

Najvyšší nárast od 2019 – 2023 z pomedzi sledovaných krajín

V nasledujúcich častiach

Ukazovateľ rizika príjmovej chudoby pracujúcich (pracujúca chudoba) v kontexte:

Sekcia 1: Miera zamestnanosti

Sekcia 2: Podiel osôb s nízkymi mzdami

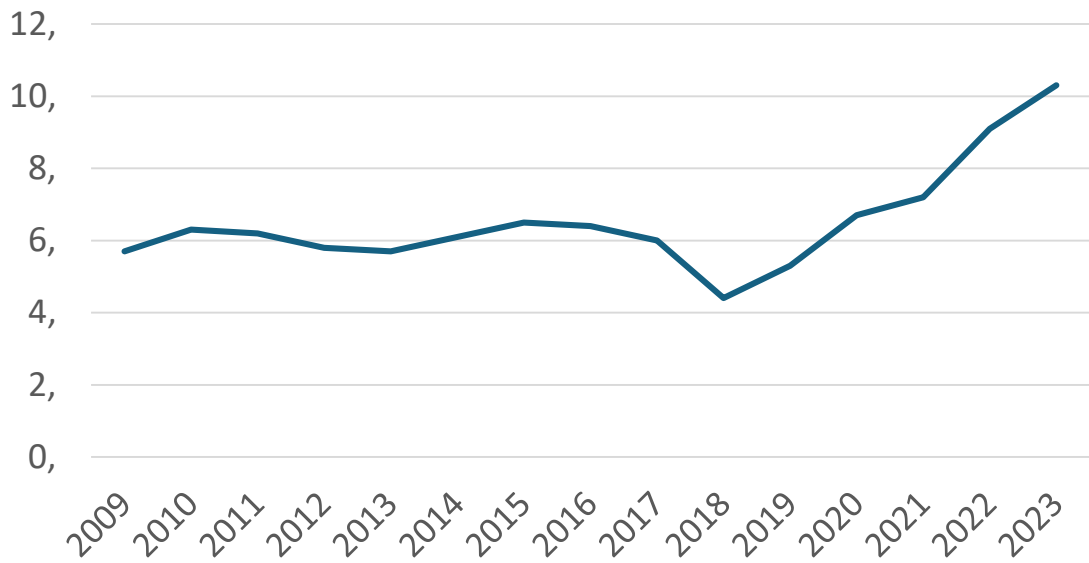
Sekcia 3: Miera subjektívnej chudoby pracujúcich

Sekcia 4: Rizikové skupiny pracujúcej chudoby

Sekcia 5: Miera materiálnej a sociálnej deprivácie

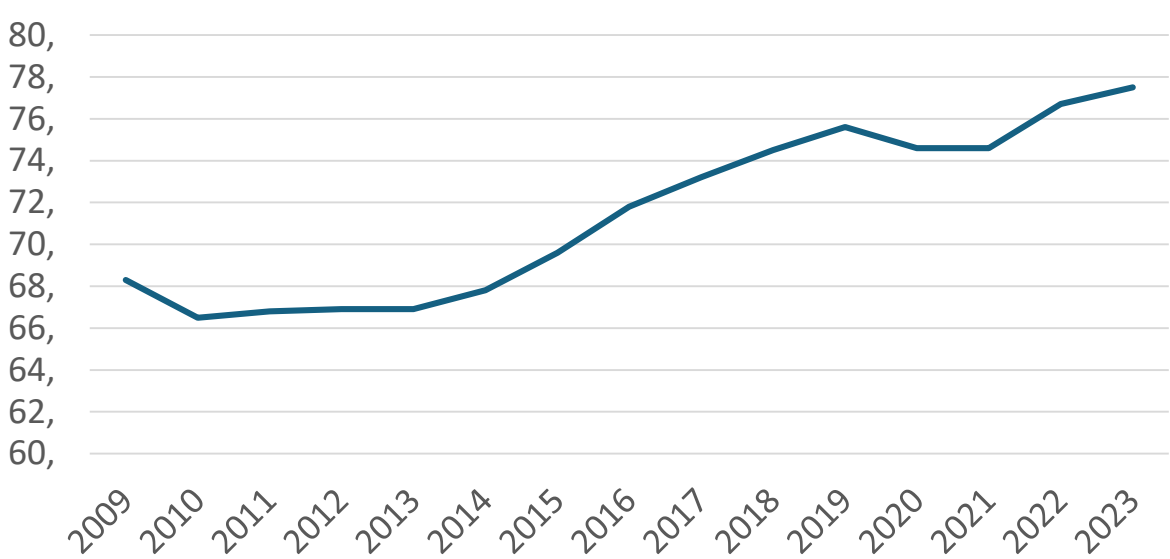
Príjmová chudoba pracujúcich rastie, rastie aj miera celkovej zamestnanosti

Graf 2: Miera príjmovej chudoby pracujúcich v SR (% , vek. skupina 18-64 rokov)



Zdroj: Eurostat (ilc_iw01)

Graf 3: Miera zamestnanosti v SR (% , vek. skupina 20-64 rokov)

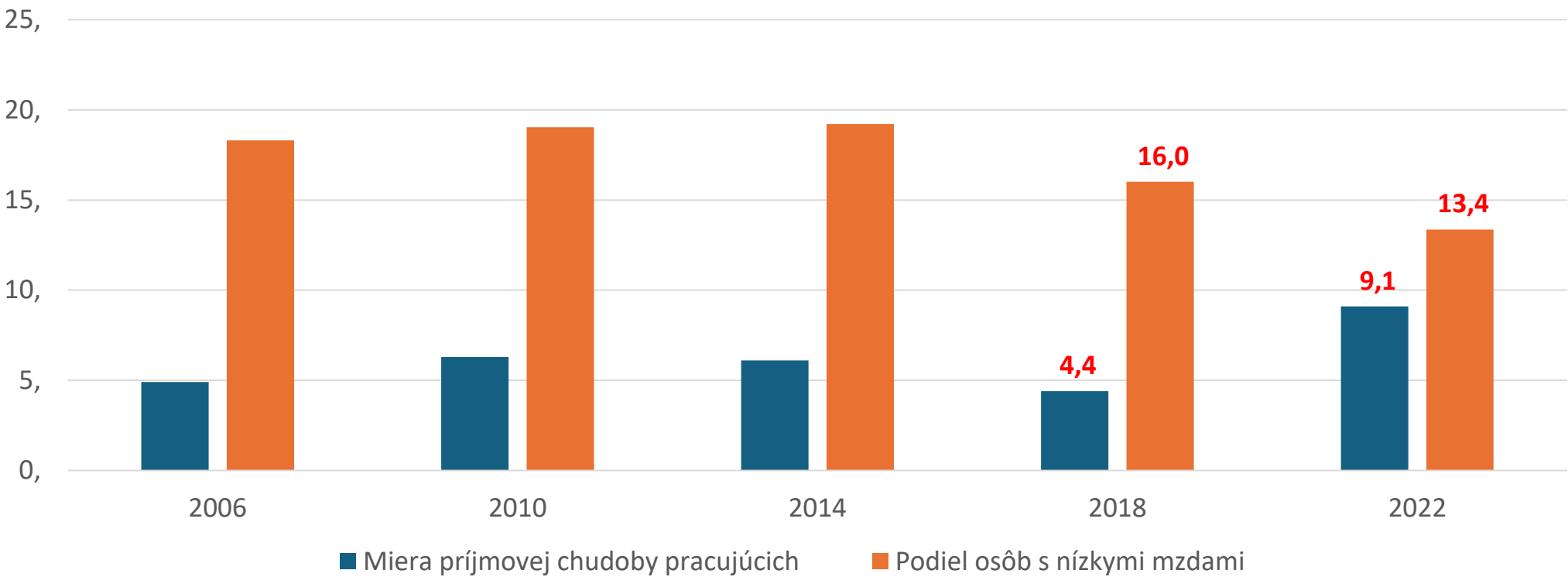


Zdroj: Eurostat (lfsi_emp_a)

	Pracujúca chudoba (%)	Zamestnanosť (%)
Pred pandémiou (2019)	5 %	76 %
Po pandémii (2023)	10 %	78 %

Príjmová chudoba pracujúcich rastie, celkový podiel osôb s nízkymi mzdami klesá

Graf 5: Miera príjmovej chudoby pracujúcich X Podiel osôb s nízkymi mzdami



Zdroj: Eurostat (ilc_iw01, earn_ses_pub1a)

* Nízko mzdoví zamestnanci = zamestnanci, ktorých hrubá hodinová mzda je najviac 2/3 ($\leq 66,7\%$) národného mediánu hrubých hodinových zárobkov. Príklad: Ak je národný medián hrubej hodinovej mzdy 15 €, hranica nízkej mzdy je $2/3 \times 15 = 10$ € (Zamestnanec s hrubou hodinovou mzdou 10 € alebo menej sa počíta medzi nízko mzdových)

Podiel osôb s nízkymi mzdami: porovnanie medzi skupinami

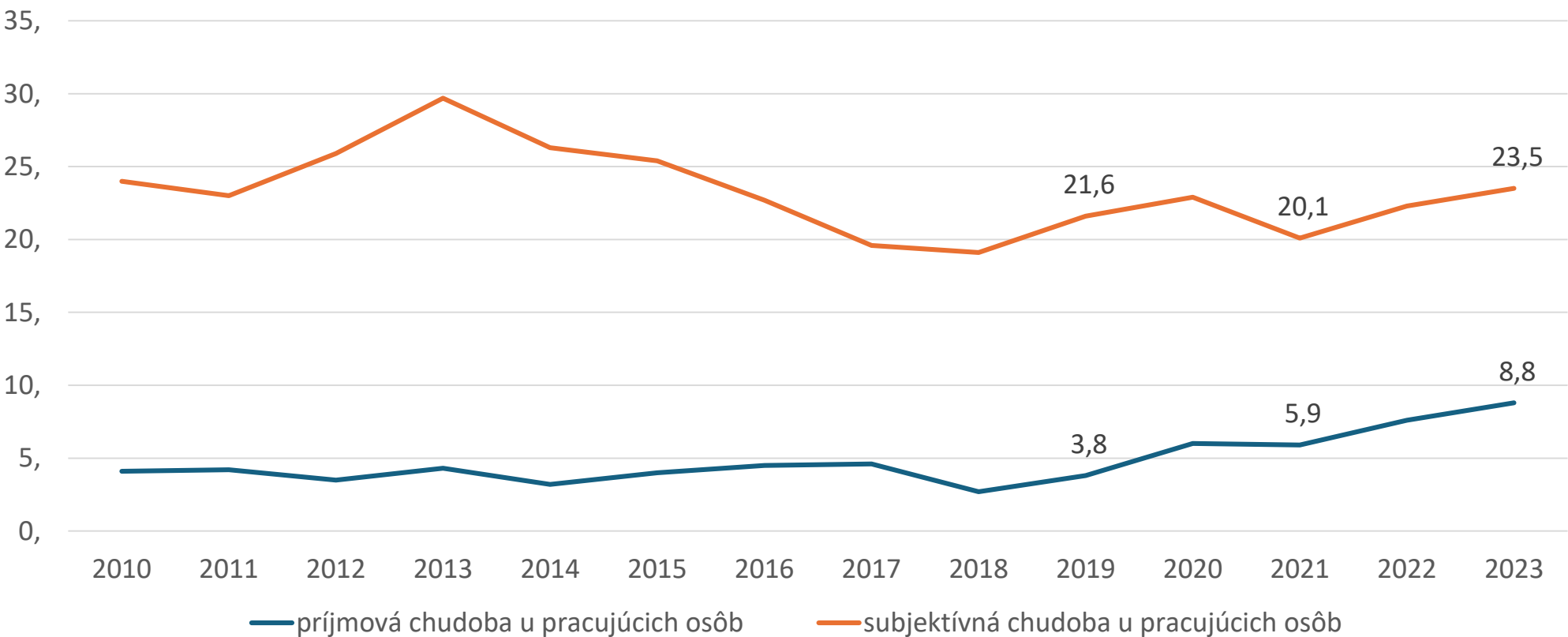
Oblasť	Skupina	Zmena (p. b.)	Výsledok
Celkový trend	Väčšina kategórií	-2,6	zlepšenie
Pohlavie	Muži	-2,2	zlepšenie
	Ženy	-3,2	zlepšenie
Vek	Všetky vekové skupiny	-2,4 až -3,2	zlepšenie
Typ kontraktu	Doba určitá	-3,8	zlepšenie
	Doba neurčitá	-2,4	zlepšenie
Odvetvia (najväčšie poklesy)	Realitné činnosti	-8,2	zlepšenie
	Umenie a rekreácia	-7,5	zlepšenie
	Zdravotníctvo a sociálna práca	-6,8	zlepšenie
	Odborné/vedecké/technické činnosti	-6,1	zlepšenie
	Ubytovanie a stravovanie	-5,3	zlepšenie
Výnimky (nárast)	Nízke vzdelanie (ISCED 0–2)	+5,7	zhoršenie
	Ťažba	+1,7	zhoršenie
	Stavebníctvo	+1,9	zhoršenie

Pokles nízkych miezd neznižuje nerovnomerné riziko: pretrvávajú ohrozené skupiny

Oblasť	Skupina (najvyšší podiel)	Podiel v 2022 (%)
Vzdelanie	Nízke vzdelanie (ISCED 0–2)	54,5
Sektory	Ubytovanie a stravovanie	40,6
	Administratívne a podporné služby	26,0
	Stavebníctvo	24,1
Typ kontraktu	Doba určitá	18,3
Pohlavie	Ženy	16,0
Vek	50+	16,1

Príjmová chudoba pracujúcich v SR je výrazne nižšia než subjektívna chudoba pracujúcich, po roku 2018 oba ukazovatele prudko rastú (zhoršenie objektívnej aj subjektívnej situácie)

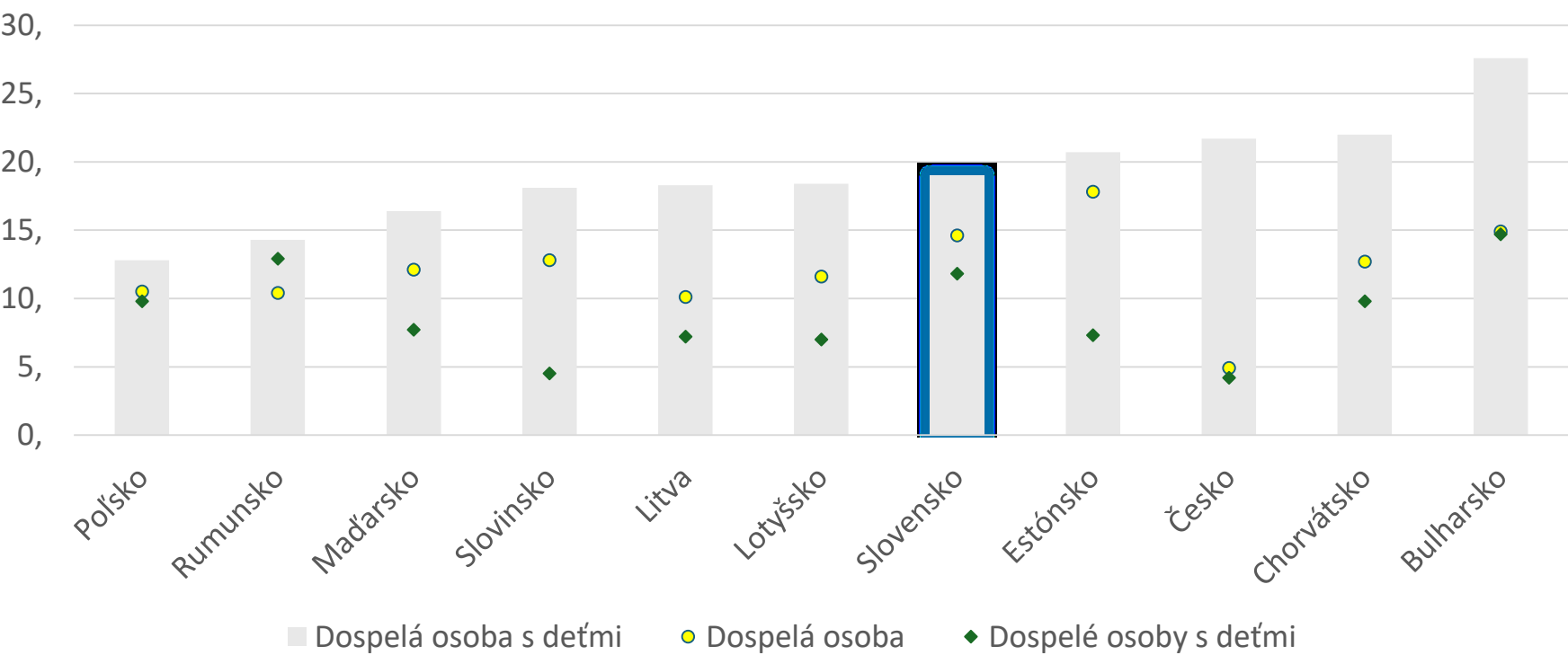
Graf 6: Porovnanie miery príjmovej chudoby u pracujúcich osôb a subjektívnej chudoby u pracujúcich osôb v SR (vek. skupina 18 rokov a viac)



Zdroj: Eurostat (ilc_iw01, ilc_sbjp03)

SR (2019-2023):
***chudoba pracujúcich rastie u bezdetných aj u rodín s deťmi, klesá u rodičov
samoživiteľov***

Graf 8: Miera príjmovej chudoby u pracujúcich osôb podľa typu domácnosti medzi krajinami (% , 18-64, 2023)



porovnanie pred/po pandémie

Dospelá osoba:
8,7 % → 14,6 % = 1,7× nárast

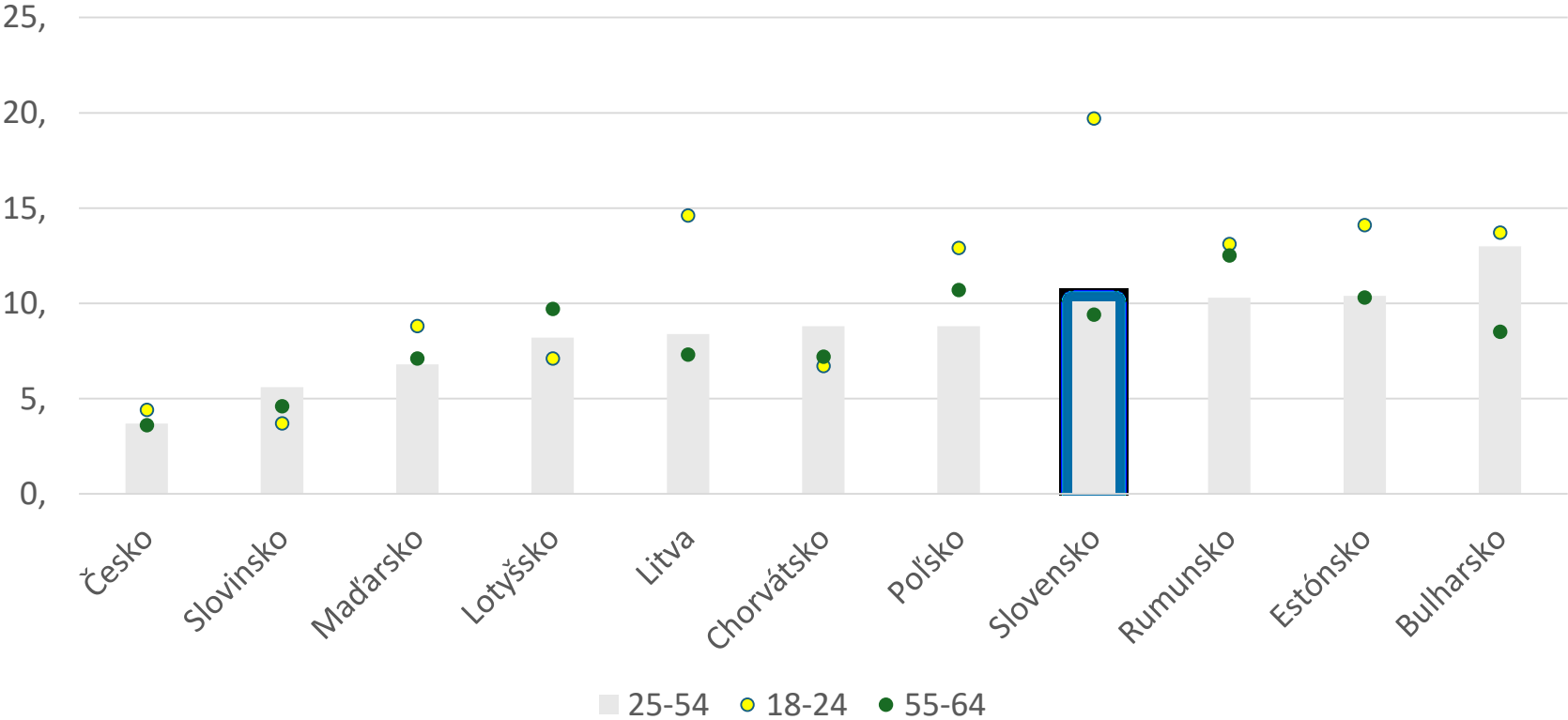
Dospelá osoba s deťmi:
28,7 % → 19,0 % = pokles

Dospelé osoby s deťmi:
7,1 % → 11,8 % = 1,7× nárast

Zdroj: Eurostat (ilc_iw02)

SR (2019 – 2023):
chudoba pracujúcich najviac vzrástla u mladých ľudí

Graf 9: Miera príjmovej chudoby u pracujúcich osôb podľa veku medzi krajinami (% , 18-64, 2023)



porovnanie pred/po pandémie

18–24 rokov:
5,0 % → 19,7 % = 4× nárast

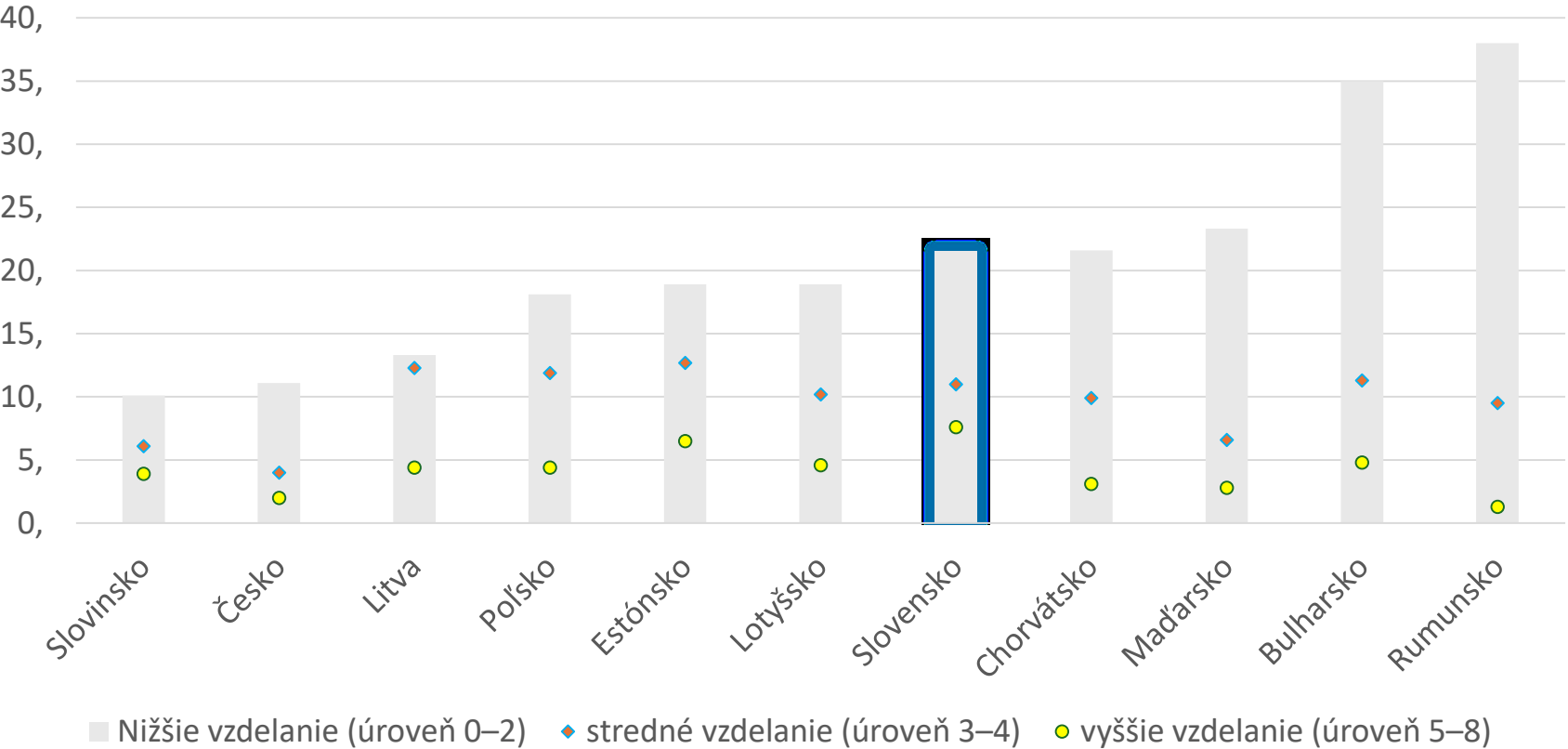
25–54 rokov:
5,5 % → 10,1 % = 1,8× vyšší

55–64 rokov:
4,4 % → 9,4 % = 2,1× nárast

Zdroj: Eurostat (ilc_iw01)

SR (2019-2023):
príjmová chudoba pracujúcich rastie vo všetkých úrovniach vzdelania - najviac pri strednom a vyššom vzdelaní (dvojnásobne)

Graf 10: Miera príjmovej chudoby u pracujúcich osôb podľa úrovne vzdelania medzi krajinami (% , 18-64, 2023)



porovnanie pred/po pandémie

Nižšie vzdelanie:
19,0 % → 21,5 % = 1,1× nárast

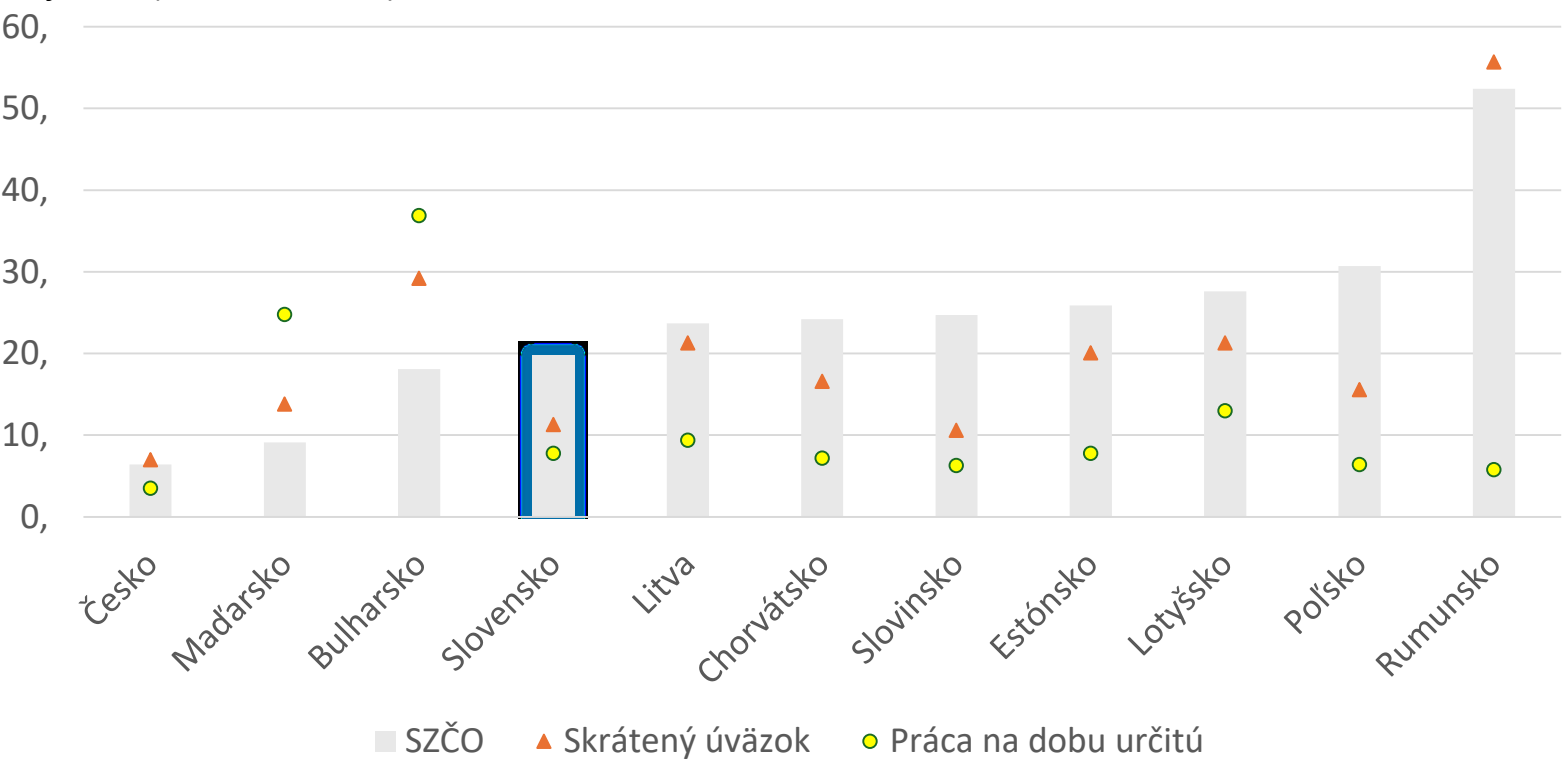
Stredné vzdelanie:
5,2 % → 11,0 % = 2,1× nárast

Vyššie vzdelanie:
3,4 % → 7,6 % = 2,2× nárast

Zdroj: Eurostat (ilc_iw04)

SR (2019-2023):
chudoba pracujúcich výrazne rastie u SZČO, pri skrátených úväzkoch sa nemení a pri práci na dobu určitú mierne klesá

Graf 11: Miera príjmovej chudoby u pracujúcich osôb v neštandardných formách práce medzi krajinami (% , 18-64, 2023)



porovnanie pred/po pandémie

SZČO:
13,5 % → 19,8 % = 1,5× nárast

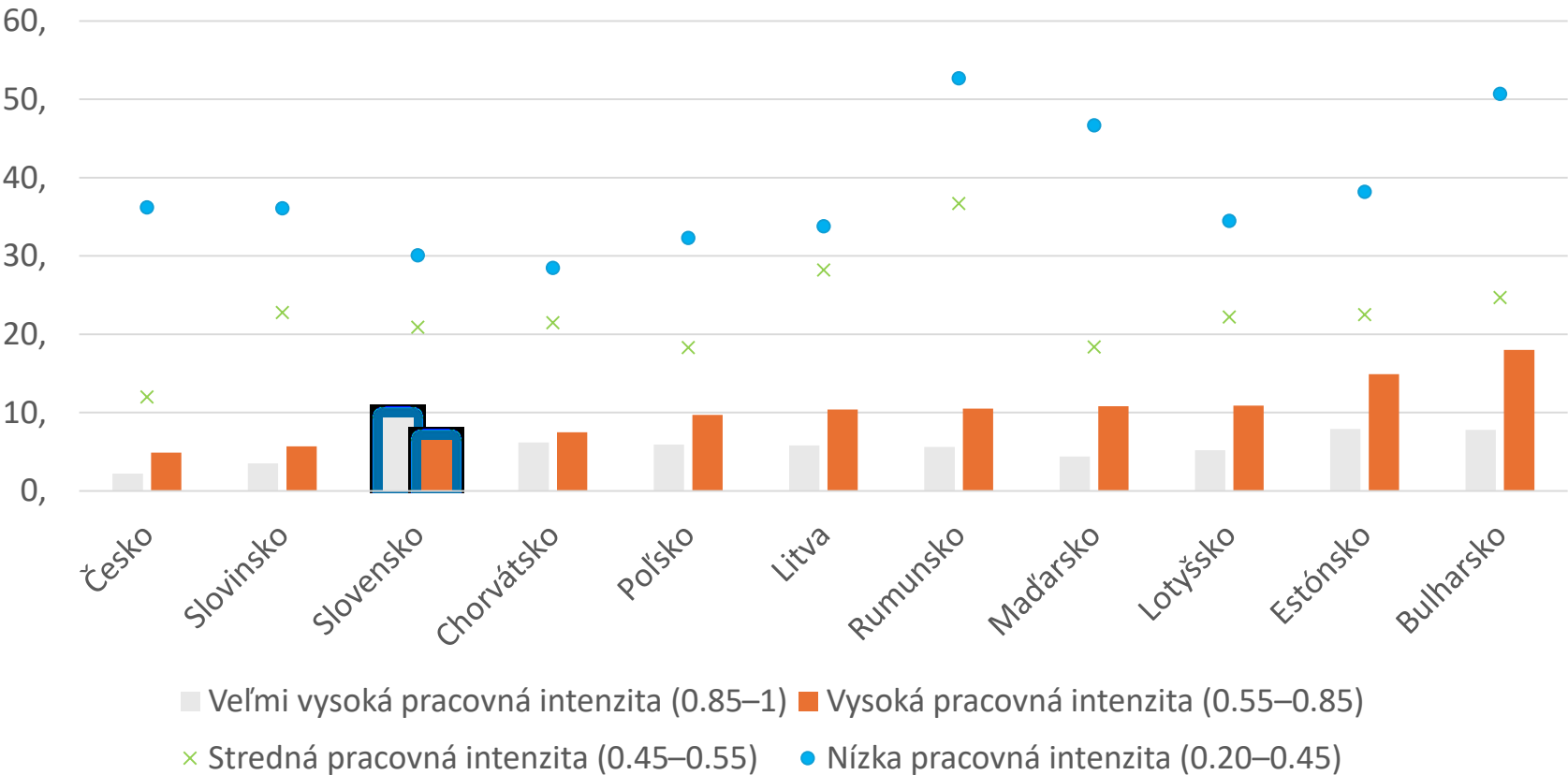
Skrátený úväzok:
10,4 % → 11,3 % = (takmer bez zmeny)

Práca na dobu určitú:
8,4 % → 7,8 % = pokles

Zdroj: Eurostat (ilc_li04, ilc_iw07, ilc_iw05)

SR (2019-2023):
*pri veľmi vysokej pracovnej intenzite domácnosti prudký nárast chudoby
pracujúcich, pri nízkej intenzite pokles*

Graf 12: Miera príjmovej chudoby u pracujúcich osôb podľa intenzity práce medzi krajinami (% , 18-64, 2023)



Veľmi vysoká pracovná intenzita:

2,6 % → 9,4 % = 3,6× nárast

Vysoká pracovná intenzita:

6,2 % → 6,5 % = bez zmeny

Stredná pracovná intenzita:

18,4 % → 20,9 % = 1,1× nárast

Nízka pracovná intenzita:

36,5 % → 30,1 % = pokles

Zdroj: Eurostat (ilc_iw03)

Pred pandémiou vs. po pandémii:
zmeny rizika príjmovej chudoby pracujúcich (2019 → 2023)

Kategória	Skupina	Δ p. b.	Výsledok
Typ domácnosti	<i>1 dospelý a dieťa (jednorodič)</i>	-9,7	pokles rizika
	<i>1 dospelá osoba v domácnosti</i>	+6,9	nárast rizika
	<i>2 rodičia s deťmi v domácnosti</i>	+ 4,7	nárast rizika
Vek	<i>18–24 rokov</i>	+14,7	nárast rizika
Intenzita práce domácnosti	<i>veľmi vysoká intenzita práce</i>	+6,8	nárast rizika
	<i>nízka intenzita práce</i>	-6,4	pokles rizika
Vzdelanie	<i>stredné vzdelanie</i>	+5,8	nárast rizika
	<i>vyššie vzdelanie</i>	+4,2	nárast rizika
Neštandardné formy práce	<i>SŽCO</i>	+6,3	nárast rizika

Najrizikovejší profil pracujúcej chudoby (Rok 2023)

Dimenzia	Najrizikovejšia skupina	% osôb	Zmena oproti 2019	Výsledok
Typ domácnosti	<i>Dospelá osoba s deťmi (jednorodič)</i>	19,0%	−9,7 p. b.	Zlepšenie (pokles)
Vek	<i>18–24 rokov</i>	19,7%	+14,7 p. b.	Zhoršenie (3,9× nárast)
Vzdelanie	<i>Nižšie vzdelanie</i>	21,5%	+2,5 p. b.	Zhoršenie (1,1× nárast)
Neštandardná forma práce	<i>SZČO</i>	19,8%	+6,3 p. b.	Zhoršenie (1,5× nárast)
Intenzita práce domácnosti	<i>Nízka pracovná intenzita (0,20–0,45)</i>	30,1%	−6,4 p. b.	Zlepšenie (pokles)

V ďalšej časti:

Miera materiálnej a sociálnej deprivácie pracujúcich

*Vyjadruje neschopnosť dovoliť si súbor tovarov, služieb alebo sociálnych aktivít považovaných väčšinou ľudí za nevyhnutné pre primeranú kvalitu života. Materiálne a sociálne deprivovaní sú tí, ktorí si **nemôžu dovoliť aspoň 5 položiek zo zoznamu 13 položiek deprivácie (EU-SILC).***

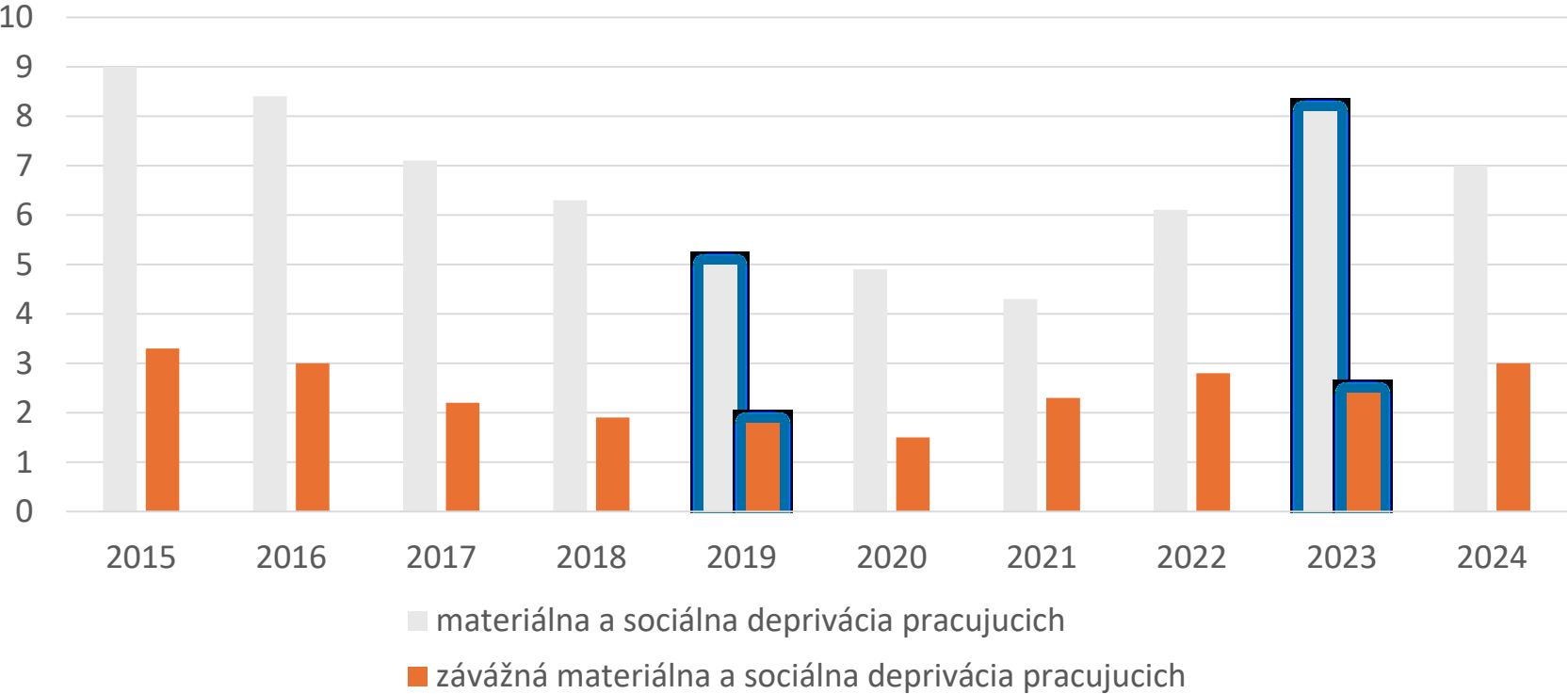
Môže existovať rozdiel medzi pracujúcimi (zamestnanci vs. SZČO) oproti riziku príjmovej chudoby

Kľúčové je preto porovnať medzi pracujúcimi (zamestnanci vs. SZČO):

- a) Mieru rizika príjmovej chudoby
- b) Mieru materiálnej a sociálnej deprivácie

SR (2019–2023):
materiálna a sociálna deprivácia pracujúcich výrazne vzrástla, závažná deprivácia stúpila mierne

Graf 13: Porovnanie deprivácie pracujúcich a závažnej deprivácie pracujúcich v období 2015-2024 v SR (% ,18-64 rokov)



Materiálna a sociálna deprivácia:

5,0 % → 8,1 % = 1,6× vyššie

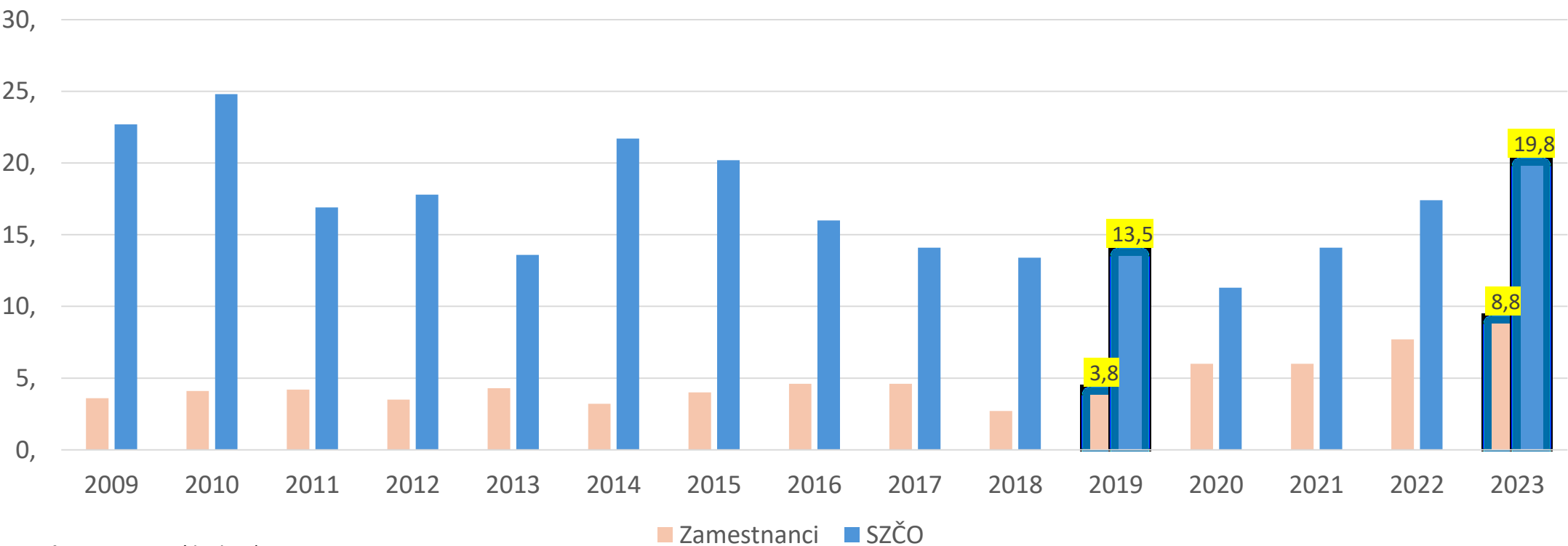
Závažná materiálna a sociálna deprivácia:

1,8 % → 2,4 % = 1,3× vyššie

Zdroj: Eurostat (ilc_mdspd01, ilc_mdspd12)

SR 2019–2023:
SZČO majú vyššie riziko príjmovej chudoby než zamestnanci, no relatívny nárast sa znižuje

Graf 14: Vývoj príjmovej chudoby pracujúcich osôb v SR (% , 18-64 rokov)



Zdroj: Eurostat (ilc_li04)

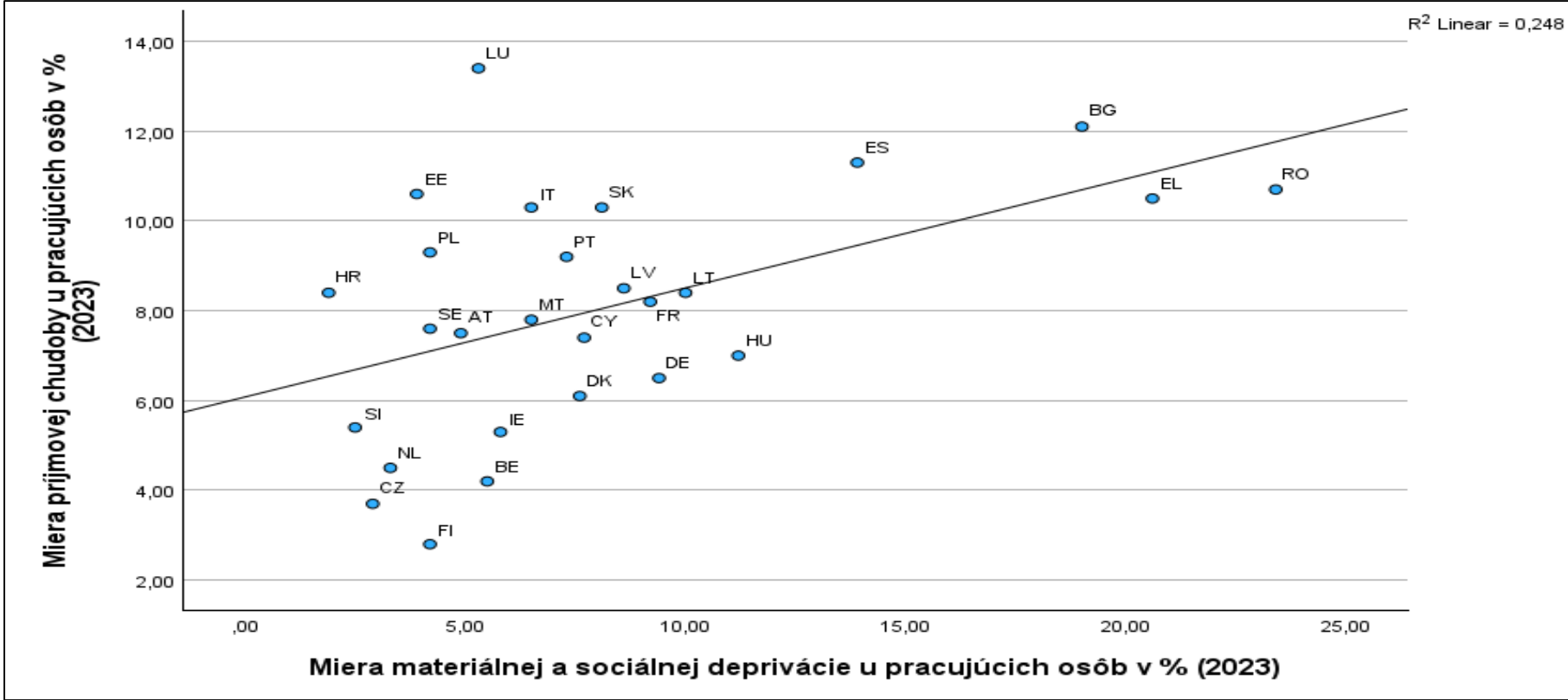
SZČO sú viac ohrození príjmovou chudobou, zamestnanci sú viac ohrození materiálnou depriváciou

Ukazovateľ (SR)	Pomer (definícia)	2019	2023	Zmena 2019→2023	Trend pomeru
Príjmová chudoba pracujúcich	SZČO / zamestnanci	3,6	2,3	-1,3	klesá (náskok SZČO sa znižuje)
Materiálna a sociálna deprivácia pracujúcich	zamestnanci / SZČO	2,3	1,4	-0,9	klesá (rozdiel sa znižuje)
Závažná materiálna a sociálna deprivácia pracujúcich	zamestnanci / SZČO	3	1,3	-1,7	klesá (rozdiel sa znižuje)

SZČO boli chudobou ohrození viac než zamestnanci, ale rozdiel sa zmenšil
Zamestnanci mali vyššiu depriváciu než SZČO, ale rozdiel sa zmenšil

V roku 2023 je na Slovensku pracujúca chudoba vyššia, než je bežné v krajinách s podobnou úrovňou deprivácie

Graf 16: Vzťah miery príjmovej chudoby u pracujúcich osôb a miery materiálnej a sociálnej deprivácie u pracujúcich osôb medzi krajinami v roku 2023 (% , 18-64 rokov)



Zdroj: spracované na základe Eurostatu (ilc_iw01,ilc_md01)

Pozícia Slovenska v medzinárodnom porovnaní

- Postsocialistické štáty EÚ / vybrané ukazovatele -

Ukazovateľ <u>súčasnej úrovne</u>	Rok	Pozícia SR
Riziko príjmovej chudoby pracujúcich	2023	4. najvyššie (po BG, RO, EE)
Podiel osôb s nízkou mzdou	2022	2. najnižší (po SI)
Subjektívna chudoba pracujúcich	2023	2. najvyššia (po BG)

Ukazovateľ <u>dynamiky</u>	Obdobie	Pozícia SR
Riziko príjmovej chudoby pracujúcich	2019→2023	najvyšší nárast
Subjektívna chudoba pracujúcich	2019→2023	najvyšší nárast
Materiálna a sociálna deprivácia prac.	2019→2023	najvyšší nárast
Závažná materiálna a sociálna deprivácia prac.	2019→2023	najvyšší nárast

Situácia v SR:

Celková zamestnanosť rástla, celkový podiel osôb s nízkymi mzdami klesal, ale príjmová chudoba, subjektívna chudoba, deprivácia pracujúcich rástla

Ukazovateľ	Zmena oproti stavu pred pandémiou (p. b.)	Vybrané skupiny
Zamestnanosť (20–64)	+1,9	štrukturálne klesá doba určitá a skrátенý úväzok; výrazne rastie 55–64 a klesá u mladých 15–24
Podiel nízkych miezd (celkovo) (2018 - 2022)	–2,6	podiel rastie pri nízkom vzdelaní (+5,67 p. b.) v odvetviach celkovo klesá, výnimky rastu sú najmä stavebníctve a ťažbe
Príjmová chudoba pracujúcich (18–64)	+5	zníženie iba pri: 1 dospelý + dieťa, práca na dobú určitú, nízka pracovná intenzita
Subjektívna chudoba pracujúcich (18+)	+1,9	Zamestnanci: (+0,9 p. b.), SZČO (+ 5,1 p.b.)
Materiálna a sociálna deprivácia pracujúcich (18–64)	+3,1	Zamestnanci: (+3), SZČO (+3,6 p.b.)

Záver:

Najviac ohrozené skupiny pracujúcich sú jednorodičovské domácnosti, mladí pracujúci a osoby s nízkym vzdelaním (rok 2023)

Po pandémie sa zhoršenie neobmedzovalo len na tradične najohrozenejšie skupiny, ale problém sa čiastočne rozšíril aj do skupín, ktoré boli predtým relatívne menej zraniteľné (napr. časť bezdetných jednotlivcov, starších pracujúcich a pracujúcich s vyšším vzdelaním)

Ďakujem Vám za pozornosť